

якостей, оволодіння механізмом власної розумової діяльності, самоконтролю, самодисципліни і самовизначення.

Очевидно, що риторика в Україні поступово утверджується, тому перспективними видаються питання дослідження форм і методів її навчання у вищій і середній загальноосвітній школі, підготовка сучасної методики викладання, яка б базувалася на міцній класичній традиції і збагачувалася сучасним досвідом викладання.

Література:

1. Пионова Р.С. Педагогика высшей школы: Учебное пособие / Р.С.Пионова. – Минск.: Выш. шк., 2005. – 303 с.
2. Бондар В.І. Дидактика: Підручник для студентів вищих педагогічних навчальних закладів. – К.: Либідь, 2005. – 264 с.
3. Архангельский С.И. Учебный процесс в высшей школе, его закономерные основы и методы: Учебно-методическое пособие. – М.: Высшая школа, 1980. – 368 с.
4. Бабанский Ю.К. Педагогика. – М.: Просвещение, 1988. – 478 с.
5. Дьяченко В.К. Дидактика. Т.1. – М.: Народное образование, 2006. – 400 с.
6. Юцявичене П.А. Теория и практика модульного обучения. Каунас: Швиеса, 1989. – 272 с.

Р.М.Горбатюк

ФОРМУВАННЯ ПРОФЕСІОНАЛІЗМУ В МАЙБУТНІХ ІНЖЕНЕРІВ-ПЕДАГОГІВ

Статья посвящена освещению проблемы формирования профессионализма у будущих инженеров-педагогов на основе личносно-ориентированного подхода. Реформирование инженерно-педагогического образования следует рассматривать с точки зрения формирования личного, содержательного и технологического аспектов.

The article is devoted illumination of problem of forming of professionalism for future engineers-teachers on the basis of the personality-oriented approach. It is necessary to examine reformation of engineer-pedagogical education from point of forming of personality, rich in content and technological aspects.

Повсякденна практика переконливо доводить, що успішність розвитку освітньої сфери залежить від того, наскільки сучасний фахівець розвинений не тільки як особистість, але і як професіонал. Особливо складним є формування світоглядних уявлень, поглядів і

переконань у професійній діяльності і у відповідному самовизначенні себе як творчої особистості.

Здатність постійно покращувати професійний і культурний потенціал залежить від основних соціально-економічних реформ. Тому одним із стратегічних напрямів оновлення суспільства є формування гнучкої системи підготовки кадрів, яка забезпечує високий професіоналізм фахівців, що швидко адаптуються в нових умовах професійної діяльності [1; 2].

У період активних перетворень українського суспільства актуальним завданням вищої освіти є формування професіоналізму у майбутніх інженерів-педагогів, зокрема, комп'ютерного профілю. Все більшого значення у вирішенні цього завдання набуває широко впроваджуваний в освітній простір особистісно-орієнтований підхід, заснований на знаннях вікових та індивідуальних особливостей особистості, яка розвивається, її унікальності і неповторності.

Питання розвитку професіоналізму в майбутніх фахівців розглядалися багатьма дослідниками, зокрема такими, як: І.А.Ільїна, Н.А.Бердяєва, І.С.Якиманська, В.А.Сластенін, Н.В.Кузьміна, Є.А.Клімова, А.К.Маркова, Л.М.Мітіна, Е.Ф.Зеєр та ін. Усі вони відзначають “професіоналізм” як інтегральну характеристику особистості, що проявляється в професійній діяльності та спілкуванні.

Разом з тим, аналіз джерел показує, що узагальнених рекомендацій щодо розвитку професіоналізму в майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю у вищій школі немає.

Як краще організувати навчальний процес і збільшити мотивацію студентів – практичне завдання визначеної проблеми.

Метою даної статті є формування професіоналізму в майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю на основі особистісно-орієнтованого підходу.

Потреба України в ініціативних і самостійних фахівцях, здатних постійно вдосконалювати свою особистість і професійні навички, знайшла своє віддзеркалення у високих вимогах до випускників за фахом “інженер-педагог”. Фахівець такого спрямування повинен розуміти суть і соціальну значущість своєї професії, вміти використовувати оптимальні технології психолого-педагогічних взаємин, створювати методичне забезпечення спеціальностей і дисциплін, проектувати, розробляти і впроваджувати комп'ютерні технології навчання і управління навчальним процесом, вибирати та обґрунтовувати інформаційні технології та їх компоненти тощо. Ці та інші професійні якості отримують і виховують в собі

студенти інженерно-педагогічного факультету Тернопільського національного педагогічного університету імені Володимира Гнатюка (ТНПУ) за спеціальністю “Інженерна та комп’ютерна графіка” і “Комп’ютерні технології в управлінні та навчанні”. Мова йде про цілісну систему формування знань, вмінь і навичок, які дозволяють аналізувати сучасну ситуацію, знаходити адекватні рішення, використовуючи різноманітне прикладне програмне забезпечення. Така підготовка можлива, коли професійні компетенції формуються не на вузько спеціальній основі, а в широкому контексті набутих знань, які передбачають розуміння сучасним інженером-педагогом алгоритмів розробки комп’ютерних систем, техніки і технологій. Таким чином, проблема якості підготовки фахівців в будь-якій системі освіти є домінуючою.

Б.Г.Ананьєв [3], В.А.Сластенін [4], В.І.Слободчиков [5] та інші визнають необхідність розвитку ціннісно-цільових устремлень особистості педагога через гуманістичну освітню парадигму, що виражається в пошані до людини, у здійсненні особистісно-орієнтованої педагогіки, у встановленні суб’єкт-суб’єктних взаємин між педагогами і студентами. За визначенням В.А.Сластеніна, “стратегією педагогічної освіти є становлення розвиненої особистості, яка володіє цілісним гуманістичним світоглядом” [6].

Орієнтація вищих навчальних закладів на пошук підходів до формування професійних якостей особистості педагога є одним із найважливіших завдань сучасної системи освіти. Особливості освітньої системи, що склалися в ТНПУ, обумовлюють характерні для даного вузу варіанти вирішення завдань становлення і розвитку особистості майбутнього інженера-педагога [7]. Разом з тим можна виділити загальні для всіх ВНЗ інваріантні тенденції у формуванні професіоналізму майбутніх фахівців, розвитку в них творчих особистісних якостей. Виділення таких тенденцій необхідне для аналізу і подальшого коректування освітнього процесу в досягненні мети професійного становлення і особистісного розвитку інженера-педагога в педагогічному університеті.

Аналіз процесу формування професіоналізму інженера-педагога в системі вищої освіти виявив наступні тенденції:

- наповнення освітніх програм змістом знань про особистість даного фахівця на основі ідей вітчизняної педагогічної культури;
- підвищення якості освітнього процесу на основі особистісно-орієнтованих технологій;
- використання інформаційних технологій в освітньому процесі.

Розкриємо ці тенденції докладніше.

Перша тенденція. Сьогодні виразно спостерігається наповнення варіативних освітніх програм змістом знань про особистість інженера-педагога на основі ідей вітчизняної педагогічної культури. Зміст базової педагогічної освіти є віддзеркаленням діяльності людини в суспільстві. Сутнісна характеристика такого віддзеркалення – цілісність, яка досягається комплексом психолого-педагогічних і спеціальних дисциплін. При цьому педагогічна освіта освоюється майбутнім інженером-педагогом в сучасних формах, як закономірно організований процес [8]. Відповідно, вітчизняний педагогічний досвід повинен стати надбанням майбутнього інженера-педагога. Педагогічні ідеї К.Д.Ушинського, Н.І.Пирогова, І.А.Львіна та інших вчених доповнюють і актуалізують сучасні аксіологічні підходи у розвитку особистості, розкривають глибинні внутрішні процеси самовдосконалення і самовиховання, що є важливими чинниками для майбутніх фахівців.

У системі вищої освіти процес розвитку професіоналізму майбутніх інженерів-педагогів комп'ютерного профілю залежить від ціннісних орієнтацій педагогічного колективу і професійної компетентності окремих його персоналій.

Аналіз існуючої практики показує, що збагачення змісту освіти в підготовці інженерів-педагогів системи професійно-технічної освіти у ТНПУ ведеться за рахунок введення таких курсів і предметів, як освітні технології, програмування, комп'ютерне проектування інженерних об'єктів, системи автоматизованого проектування, ергономіка інформаційних технологій, основи захисту інформації та ін.

Наповнення змісту навчальних планів спеціальностей “Інженерна та комп'ютерна графіка” і “Комп'ютерні технології в управлінні та навчанні”, формує в майбутніх фахівців відповідного профілю мотивацію і створює базу самоосвіти і саморозвитку. Поза сумнівом, такий підхід у підготовці інженера-педагога ефективний, оскільки він має професійну спрямованість у змісті освіти, а його фундаментом є знання про сучасні інформаційні технології та засоби їх реалізації в майбутній професійній діяльності.

Друга тенденція полягає у зміні якості організації освітнього процесу. Професіоналізм викладача визначається його здатністю технологічно проектувати освітній процес щодо власного саморозвитку і розвитку суб'єктів навчання. Технології такого типу передбачають перетворення взаємодії педагога і суб'єктів навчання в

особистісно-рівноправні, суб'єктно-діяльнісні та індивідуалізовані відносини. Таке перетворення пов'язане з тим, що викладач не стільки вчить, скільки актуалізує мотивацію майбутніх фахівців, стимулює їх до професійного розвитку і самоосвіти.

Варіативність особистісно-орієнтованих технологій освіти в більшості освітніх установ сьогодні очевидна. Це забезпечується за допомогою сукупності психолого-педагогічних умов, а саме: становлення особистісно-творчої концепції педагогічної діяльності; розвитку рефлексивної та суб'єктивної позиції викладача; залучення викладачів в інноваційну діяльність; орієнтації на особистісно-творчу самореалізацію [6].

Третя тенденція полягає у тому, що використання інформаційних технологій в освітньому процесі істотним чином впливає на вибір методів, форм і технологій педагогічної діяльності. Розвиток професійних компетенцій педагога в інформаційно-комунікаційній діяльності обумовлений державними нормативними документами [9; 10]. Уміння працювати з комп'ютером робить освітній простір надзвичайно широким. Використання глобальної мережі Інтернет передбачає не тільки використання електронної пошти, але й участь у конференціях, семінарах, "круглих столах" тощо. Використання мережевих інформаційних ресурсів, введення дистанційного навчання актуалізує розвиток інформаційно-комунікаційної компетентності педагога.

Виявлені тенденції свідчать про те, що формування професіоналізму в майбутніх фахівців – багатовимірний і багатофакторний процес. Значущими чинниками становлення професіоналізму інженера-педагога є:

- наповнення змісту педагогічної освіти майбутніх фахівців складовими фундаментального і фахового спрямування;
- особистісно-орієнтовані технології освіти;
- оволодіння інженером-педагогом ресурсами інформаційних технологій.

Основою повноцінної організації навчально-виховного процесу є співпраця педагогів і студентів. Стандарт освіти – не мета, а засіб, який визначає напрям і межі використання змісту освіти, як основи професійного розвитку особистості студентів на різних ступенях навчання. Практика педагогічної діяльності показує, що кожна людина може досягти високого результату розвитку, але шлях і час його досягнення будуть різними. У цьому випадку мова йде про індивідуальний стиль діяльності. Слід визнати, що особливу роль тут

відіграє співпраця студентів з викладачами, у процесі якої здійснюється контроль і корекція аудиторної, індивідуальної та самостійної роботи студентів.

Перед викладачами кафедри ставиться завдання щодо використання таких методичних прийомів і засобів, які б дозволили майбутнім фахівцям використовувати знання, отримані в процесі занять з даної навчальної дисципліни, не тільки при вивченні інших курсів навчального плану, але і при вирішенні питань щодо підвищення свого професіоналізму в практичній діяльності. Таким чином, з боку викладачів студенти отримують необхідну підтримку і увагу, без яких неможливе їхнє становлення як особистостей так і майбутніх фахівців.

Необхідно враховувати те, що формування професійних навичок не може реалізовуватися в межах однієї дисципліни та одного навчального курсу. Дана проблема повинна вирішуватися на міжкафедральному рівні в межах спеціальності, охоплювати весь процес навчання, і в ньому повинні бути задіяні всі дисципліни даної спеціальності. Проблему покращення підготовки студентів з конкретної дисципліни необхідно вирішувати не шляхом збільшення аудиторних годин для її вивчення, оскільки це призведе до перевантаження студентів, а шукати резерв в науково обгрунтованому переліку міжпредметних зв'язків, усуненні зайвого дублювання. При такому підході вивчення кожної дисципліни передбаченої навчальним планом, починатиметься із сприйняття слів і понять і переходитиме від них до дії і закінчуватиметься виробленням нових особливостей розумового складу. Поле діяльності інженера-педагога – це завжди взаємозв'язок двох елементів одного ланцюга: теорії і практики. Для ефективнішої реалізації останнього елементу навчальним планом вищезгаданих спеціальностей передбачено виробничі практики, зокрема: технологічна (2, 4, 6 семестри), пропедевтична (2 семестр) і педагогічна (7 семестр), де студенти старших курсів можуть перевірити і застосувати теоретичні знання на практиці.

Результатом такого підходу до навчання є вироблення критеріїв, яким повинен відповідати майбутній інженер-педагог, а, отже, якими рамками окреслюються межі його підготовки. До них відноситься: оптимальна професійна підготовка; практичність і діловитість; висока професійно-виробнича діяльність; психолого-педагогічний чинник; етична професійна культура тощо.

Якість підготовки майбутніх інженерів-педагогів визначається рівнем професіоналізму практикуючого інженера-педагога.

Професіоналізм інженера-педагога є результатом теоретичної і прикладної підготовки, що виражається в умінні перетворювати теоретичні знання у практичні дії, пов'язані з гнучким реагуванням на зміну ситуації у виробничій сфері.

Реформування інженерно-педагогічної освіти слід розглядати з погляду формування особистості майбутнього фахівця (особистісний аспект), введення змін у зміст і структуру знань (змістовний аспект), навчання способами саморегуляції поведінки і використання набутих знань на практиці при вирішенні стандартних творчих професійних завдань (технологічний аспект).

Формування професійних компетенцій у майбутніх фахівців з вищезгаданих спеціальностей забезпечує подвійну спеціалізацію: педагогічну та інженерну. З одного боку, такі фахівці володіють навичками створення і використання різноманітних комп'ютерних технологій в управлінській сфері та сфері навчання, а з іншого боку, здатні передати свої знання учням професійно-технічних училищ, коледжів, технікумів різних профілів [11]. Провідна ідея професійної підготовки полягає у тому, що знання і практичні дії майбутніх інженерів-педагогів повинні бути адекватними особливостям об'єкту професійної діяльності цілісного педагогічного процесу ВНЗ.

Професійні якості фахівця характеризують його знання і вміння у досягненні поставлених цілей із мінімально можливими витратами ресурсів і часу. Професіоналізм інженера-педагога повинен базуватись на відповідній фундаментальній і фаховій підготовці, системному мисленні, ефективних методах обґрунтування рішень і вибору стратегій, організаційних здібностях. З урахуванням розглянутих вище складових нами побудована модель системи професійної діяльності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю, що представлена на рис. 1.1.

У процесі формування професіоналізму майбутнього інженера-педагога комп'ютерного профілю важливу роль відіграє професійна культура, тобто культура праці, стиль діяльності, вміння взаємодіяти з іншими службами для досягнення виробничих цілей та підвищення професійного рівня.

Культуру професійної діяльності ми розглядаємо як інтегральне утворення, що характеризує якість підготовки фахівця. В її структурі такі найважливіші компоненти як вміння приймати точні і правильні рішення, вміння працювати в колективі та вміння працювати творчо (креативно).

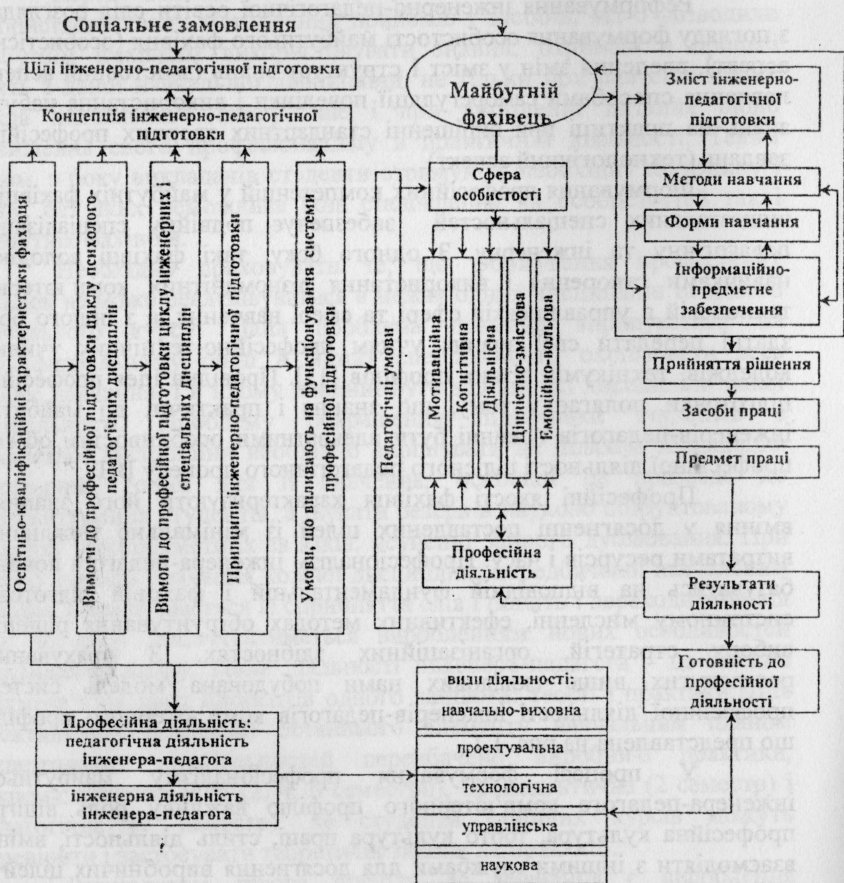

Рис.1. Модель системи професійної діяльності інженерів-педагогів комп'ютерного профілю

Безумовно, у процесі проведення лабораторно-практичних занять, навчальних ділових ігор, практичного навчання, окремі компоненти культури професійної діяльності починають формуватися. Насамперед це стосується до компонентів культури репродуктивної діяльності зі спеціальності. Короточасні спроби моделювання діяльності з основних інженерно-педагогічних посад у період виробничих практик малоефективні, навіть при умові ретельного виконання їх програм. У результаті теоретичного і ретроспективного аналізу практичної діяльності вважаємо, що найбільш повно реальна діяльність фахівця може бути змодельована тільки в межах організованих соціально-економічних і виробничих процесах на основі науково-технічної творчості студентів під керівництвом досвідчених викладачів. Частіше за все це трансформується в тісний зв'язок з виконанням госпдоговірної та бюджетної тематики науково-дослідних тем кафедр.

Однією з важливих складових культури професійної діяльності на сучасному етапі є інформаційна культура. В умовах безперервно зростаючих інформаційних потоків фахівець повинен володіти всіма методами і засобами інформатики. Поза постійною роботою з документальними джерелами інформації неможливий прогрес жодної галузі сучасного виробництва. Серед компонентів інформаційної культури нормативний навчальний процес формує навички самостійної роботи з навчальною літературою, частково з комп'ютером. Аналітико-синтетичну обробку інформації студенти практично не здійснюють. Зокрема, фрагменти такої діяльності окремі студенти реалізують у процесі підготовки курсових і дипломних проектів.

Проте відсутність явно вираженої соціальної потреби в самостійному пошуку і систематизації інформації не дозволяє говорити про формування у майбутніх інженерів-педагогів інформаційної культури в межах нормативного навчального процесу.

Важлива роль відводиться професійній творчості фахівця, вмінню виявляти суперечності, приймати нестандартні ефективні рішення з питань удосконалення інформаційно-комунікаційних технологій і процесів організації праці. До цієї групи якостей відноситься також уміння організувати спостереження і поставити педагогічний експеримент з метою вдосконалення освітнього процесу, творчо впроваджувати досягнення науки і передового досвіду.

Наведена систематизація узагальнених якостей фахівця передбачає його гармонійний розвиток при збереженні своєї

індивідуальності. Необхідні і достатні для професійної діяльності якості складають основу моделі фахівця та формують його професіоналізм. Модель фахівця є “кінцевим результатом” освіти, оскільки вона передбачає, з одного боку, професійну підготовку, а з іншого – такі особистісні якості як освіченість, ерудованість, креативність. За межами моделі фахівця знаходиться сукупність особистих якостей людини.

Отримані результати не претендують на остаточне та повне розв’язання проблеми формування професійних якостей у майбутніх інженерів-педагогів. Актуальними залишаються питання визначення прогресивних методів і засобів впливу на механізм формування професіоналізму.

Література

1. Дусавицкий А.К. Мотивы учебной деятельности студентов: Учебное пособие. – Харьков: Харьковский гос. ун-т, 1987. – 54 с.
2. Дьяченко М.И., Кандыбович Л.А. Психологические проблемы готовности к деятельности. – Мн.: Изд-во Белорусского ун-та, 1976. – 176 с.
3. Ананьев Б.Г. О проблемах современного человекознания. М.: Наука, 1977. – С. 21.
4. Слостенин В.А. Профессионализм учителя как явление педагогической культуры // Педагогическое образование и наука. – 2004. – №4. – С. 4-15.
5. Слободчиков В.И. Профессиональное развитие педагога как научная проблема // Инновации в образовании. – 2003. – №5. – С. 5-11.
6. Слостенин В.А. Технологический контекст профессионально-педагогической культуры. Сб. науч. трудов МПГУ. – М.: Прометей, 1997. – С. 3-15.
7. Горбатюк Р.М. Основні напрямки формування професійної культури майбутніх інженерів-педагогів у контексті Болонського процесу. Збірник наукових праць: Проблеми інженерно-педагогічної освіти. – Харків, УІПА. – №17, 2007. – С. 347-354.
8. Горбатюк Р.М. Формування професійної компетенції в майбутніх інженерів-педагогів. Вісник Луганського національного педагогічного університету ім.Т. Шевченка. – Педагогічні науки. – Ч.1. – № 21 (137), 2007. – С. 62-70.
9. Національна доктрина розвитку освіти. – Указ Президента України від 17 квітня 2002 р. – № 347/2002.
10. Концепція розвитку професійно-технічної (професійної) освіти в

Україні // Освіта України. – 7-14 липня, 2004.

11. Ашеро́в А.Т., Ковале́нко О.Е., А́ртюх С.Ф. Введення в спеціальність інженера-педагога комп'ютерного профілю: Навчальний посібник. – Харків: Вид. УПА, 2005. – 224 с.

І.В.Дорохіна

РОЛЬ ІНОЗЕМНОЇ МОВИ ПРОФЕСІЙНО СПРЯМОВАНОЇ У ФОРМУВАННІ УМІНЬ САМОСТІЙНОГО НАВЧАННЯ У СТУДЕНТІВ ПЕДАГОГІЧНОГО УНІВЕРСИТЕТУ

Стаття посвячена проблеме определения роли иностранного языка профессионально направленного в формировании умений самостоятельного обучения у студентов педагогического университета.

The article deals with the problem of defining the contribution of foreign language professionally oriented to forming self-directed learning skills of Pedagogical University students.

Іноземні мови відкривають погляд на інші форми співіснування, партнерство й обмін спрацьовують лише через мову. Хоча це й означає підсилену орієнтацію на практику, але ідея освіти постійно потребує власне свого, тобто об'єктивно існує необхідність забезпечення прийнятної балансу між освітою і її практичним використанням.

Сучасні концепції вивчення іноземної мови показують, що подібний баланс може визначатись як змістом виучуваного матеріалу, так і підходом до його вивчення. Загальна комунікативна спрямованість процесу вивчення іноземної мови не повинна залишати поза увагою і роботу над мовою, оскільки вона забезпечує розуміння структури мови, надає знання про функції і механізми дії мовних засобів. Саме це, у свою чергу, дозволяє тому, хто вивчає іноземну мову, формувати уміння самостійно визначати практичну значущість необхідних для акту мовлення мовних засобів і інструментів мови, умінь знайти і здобути компоненти, які є обов'язковими для здійснення комунікації.

Реалізація даного положення виявляється можливою при організації самостійного навчання у процесі вивчення іноземної мови, де формуються уміння виділення й установлення чітких фактологічних, понятійних зв'язків наступності. Мета даної роботи полягає у визначенні ролі іноземної мови професійно спрямованої у